

Mahmut METANOVIĆ*

PRIMJENA KOMPJUTERA I INTERNETA U NASTAVI I UČENJU

Sažetak: Pojava kompjutera i početak njegove primjene u nastavi označio je prekretnicu u stvaranju preduslova za podizanje kvaliteta nastave posebno realizacije reforme u smislu aktivnog učenja, gdje je učenik u centru pažnje, a ne nastavnik.

Razvitak pedagogije, psihologije, didaktike, metodike i nauke uopšte nameće i potrebu promjena tj. obogaćivanja nastavnih metoda kako bi se ostvarili postavljeni obrazovni ciljevi i zadaci, što je moguće primjenom savremenih tehnološkim dostignuća.

Primjenom multimedijalnih tehnologija učenici nastavu dožive na jedan potpuno nov način i učenik je u centru pažnje tj. ima aktivnu ulogu, učenici potpunije prate nastavu, efikasnije savladavaju gradivo i jednostavnije provjeravaju svoja znanja.

Međutim, treba biti oprezan kada je u pitanju kvalitet i kvantitet naučenog jer kao rezultat dominacije vizuelnih efekata može se stvoriti lažna slika o stvarno stečenom znanju, vještinama i umijenjima. To znači da učenik vizuelno nešto zna ili prepoznaje, ali kada usmeno to treba objasniti ili primjeniti on to nije u stanju.

Kompjuter i razvitak posebnih programa i aplikacija za učenike sa smetnjama u razvoju je od velikog značaja kada je u pitanju podizanje kvaliteta nastave, njihova socijalizacij i ukupna integracija.

Internet možemo smatrati jednim od izvora informacija dostupnih svima, ali moramo imati na umu i kvalitet tih informacija i njihovu korist za pojednca i širu društvenu zajednicu. Zaštita od nasilja na internetu i edukacija najmlađih je važan segment kome se treba posvetiti.

Ključne riječi: *kompjuter, internet, nastava, metode, učenje, socijalizacija, IROP, zaštita od nasilja*

1. UVOD

Ovaj rad je rezultat ličnog iskustva i saznanja kroz dugogodišnji rad sa učenicima u školi uz saznanja koja su stečena korišćenjem određenih

* Mahmut Metanović, profesor istorije i geografije, pomoćnik direktora JU OŠ „Maršal Tito”, Ulcinj

izvora i literature kao i učešćem u projektu „Podrška inkluzivnom obrazovanju djece sa smetnjama u razvoju u Crnoj Gori”, na konferenciji „Odnos politike i prakse u primjeni inkluzivnog obrazovanja u zemljama regiona”, u projektu „Osvoji internet, surfuj pametno” i anketi o korišćenju kompjutera i interneta od strane učenika i nastavnika u JU OŠ „Maršal Tito” – Ulcinj.

Ovim radom namjeravam ukazati na značaj primjene kompjutera i interneta u nastavi i njihovoj upotrebi pri korišćenju različitih metoda u realizaciji nastavnog sadržaja i operativnih ciljeva.

Težnja ka uspostavljanju kvalitetnog obrazovanja za djecu i omladinu podrazumijeva promjene kroz edukaciju nastavnog kadra, učenika i roditelja i uvođenje savremenih tehnologija za rad sa učenicima.

Poseban izazov predstavlja integracija i socijalizacija djece sa smetnjama u razvoju u obrazovni sistem i to prema individualnim potrebama učenika, pa je kompjuter i razvitak posebnih programa i aplikacija u posljednje vrijeme od velikog značaja kada je u pitanju podizanje kvaliteta nastave.

Kroz poglavlje „Primjena kompjutera i interneta” ukazano je na mogućnosti korišćenja: i-mejla, mejling liste, onlajn foruma, IRC, video-konferencije, veb prezentacija, elektronskih knjiga i časopisa, pretraživača, elektronske enciklopedije kao i elektronskog dnevnika (www.meisportal.edu.me) i portala za roditelje (www.ocjene.edu.me). U ovom dijelu su prikazani rezultati istraživanja, na nivou škole, o primjeni kompjutera i interneta od strane učenika i nastavnog osoblja.

Poglavljem „Uticaj kompjutera i interneta na zdravlje i socijalizaciju” pokušao sam ukazati koje su prednosti i nedostaci njihovog korišćenja.

Važan segment predstavlja zaštita od nasilja na internetu, kao i mjere u cilju podizanja bezbjednosti učenika.

2. PRIMJENA KOMPJUTERA U NASTAVI

Pojava kompjutera i početak njegove primjene u nastavi označio je prekretnicu u stvaranju preduslova za podizanje kvaliteta nastave, posebno realizacije reforme u smislu aktivnog učenja gdje je učenik u centru pažnje, a ne nastavnik.

Osnovna načela na kojima se zasniva obrazovno-vaspitni rad ma kog predmeta u školi su pravila ili smjernice kojih treba da se pridržava nastavnik u izvođenju nastave. Ta načela proizilaze iz ciljeva i zadataka obra-

zovanja u određenom društvu (državi), koja se ističu kroz „nastavni program po predmetima” [1].

Pod pojmom „nastavni metod” podrazumjeva se način rada nastavnika i uvijek sadrži tri nerazdvojne komponente:

1. načine sticanja znanja, umijanja, vještina i navika;
2. jedinstvo rada nastavnika i učenika;
3. postizanje određenih rezultata u nastavnom procesu.

Polazeći od opštih didaktičkih i posebnih nastavnih principa, imajući u vidu u prvom redu izvore znanja (živa nastavnikova riječ, tekst i očigledna sredstva u nastavi) koji utiču na načine i postupke u radu nastavnika i učenika, u procesu nastave ustanovljena je klasifikacija nastavnih metoda u nastavi na:

- I. verbalno-tekstualne metode;
- II. ilustrativno-demonstrativne metode i
- III. interaktivne metode.

Budući da su subjekti nastave nastavnik i učenici, svaka nastavna metoda ima dvostruko značenje – odnosi se na način rada nastavnika i učenika. Nastavnici primjenjuju nastavne metode pri izvođenju svake etape nastavnog procesa, a učenici na svakoj toj etapi primjenjuju nastavne metode radi sticanja znanja, umijanja, vještina i navika i radi razvijanja svojih sposobnosti. „To znači da su nastavne metode sastavni dio nastavnog rada na svim djelovima nastavnog procesa i to uvijek u njihovoj dvostranosti s obzirom na nastavnike i učenike”, a glavni pokazatelj ispravnosti metoda jeste njihova efikasnost i postignuti rezultati.

Razvitak pedagogije, psihologije, didaktike, metodike i nauke uopšte nameće potrebu promjena tj. obogaćivanja nastavnih metoda, kako bi se ostvarili postavljeni ciljevi i zadaci i zadovoljile potrebe učenika i nastavnika, što je moguće isključivo primjenom savremenih tehnološkim dostignuća.

Interaktivne multimedijalne tehnologije, (televizija, video-rekorder, video-kamera, DVD, foto-aparat, video-projektor, kompjuter, tablet, interaktivne table, nova generacija mobilnih telefona, elektronske knjige, elektronski časopisi, elektronski udžbenik, internet itd.) doprinose ubrzanju procesa učenja.

Primjenom multimedijalnih tehnologija učenici nastavu doživljavaju na jedan potpuno nov način, relaksiraniji u odnosu na tradicionalni pristup nastavi gdje je nastavnik u središtu pažnje, dok je primjenom savremenih nastavnih sredstava učenik u centru pažnje tj. ima aktivnu ulogu,

učenici potpunije prate nastavu, efikasnije savladavaju nastavni sadržaj i realizuju operativne ciljeve koji su definisani po predmetima zvaničnim nastavnim programom, te jednostavnije provjeravaju svoja znanja.

Razlog tome je što: individualno prihvatanje instrukcija omogućava efikasnije učenje, zvučno-vizuelne predstave lako se usvajaju, trenutna interakcija i povratno dejstvo pojačavaju opšti utisak kod korisnika, personalizovana instrukcija omogućava različite stilove učenja.

Uz pravilan rad nastavnika, primjena kompjutera može doprinijeti da je učenik aktivniji, da razvija kritičko mišljenje, da razvija komunikacijske vještine i timski rad.

Međutim, treba biti oprezan kada je u pitanju kvalitet i kvantitet naučenog jer kao rezultat dominacije vizuelnih efekata može se stvoriti lažna slika o stvarno stečenom znanju, vještinama i umijenjima. To znači da učenik vizuelno nešto zna ili prepoznaje, dok usmeno nije u stanju da objasni ili primijeni.

3. IROP I PRIMJENA KOMPJUTERA

Težnja ka uspostavljanju kvalitetnog obrazovanja za djecu i omladinu sa smetnjama u razvoju u obrazovnom sistemu Crne Gore podrazumjeva novine i promjene kroz edukaciju nastavnog kadra, učenika i roditelja.

Važno mjesto u ovom procesu predstavlja i adekvatan didaktički i drugi materijal, čime obrazovne ustanove nijesu dovoljno opremljene. Savremena tehnička didaktička sredstva za rad sa učenicima sa smetnjama u razvoju predstavljaju važnu osnovu jer adekvatnom opremljenošću realizacija IROP-a¹ bi bila lakša, a rezultati bi bili bolji na zadovoljstvo svih.

Primjena novih tehnologija koje se danas počinju prilagođavati i onima koji imaju posebne potrebe u ovom procesu je nezamjenljiva i čak neophodna, jer razvitak posebnih programa i aplikacija u posljednje vrijeme, za učenike sa smetnjama u razvoju od velikog je značaja kada je u pitanju podizanje kvaliteta nastave i realizacija IROP-a, kao i njihova socijalizacija i ukupna integracija u nastavni proces.

Primjena kompjutera opremljenih adekvatnim edukativnim softverom omogućava da djeca sa smetnjama u razvoju mogu da postignu mnogo više nego što se od njih očekuje.

¹ Individualni razvojnoobrazovni program.

Rad sa djecom pomoću kompjutera u svijetu je veoma raširena praksa i daje odlične rezultate, dok se na našem području veoma malo koristi ili je tek u začetku.

Navešćemo neke od aplikacija za učenike sa smetnjama u razvoju:

Prvi specijalni softver *4 ugla*, razvijen je u potpunosti na platformi *Macromedia Flash MX 2004*.

Aplikacija *Proloquo 2 Go* za tablet računare i pametne telefone namjena je djeci sa smetnjama u razvoju kojima je otežana sposobnost govora.

Softver *Čova* je zanimljiva vježba kroz igru na računaru, a cilj je sklapanje tijela čovjeka (ruke, noge, torzo i glava) korišćenjem miša ili trekbola.

Programi *4 ugla* i *Čova* se uspješno kombinuju i biće dopunjeni prilagođenim bojankama koje predstavljaju radnje u vježbama.

Muzikoterapija je terapijska tehnika za čije je sprovođenje i za njenu finalizaciju potreban kompjuter.

CatchMe je jednostavna vježba korišćenja miša. Glavni cilj je upoznavanje sa osnovnim komandama miša koje se primjenjuju u *Windows* aplikacijama.

Pablo sadrži šest vježbi za bojenje i kopiranje sa rastućim stepenom teškoća.

Kon-Zen je program za koncentraciju i kognitivni razvoj, kroz korišćenje isključivo vizuelnih vježbi. Sadrži tri igre: *Matching pairs*, *Quick fit* i *Flash figures* [2].

Projekat ICT-AAC sadrži nekoliko aplikacija: prepoznaj pojmove, Android aplikacija *Matematički vrtuljak*, aplikacija *Glaskalica* kao i Android verzija aplikacije *Glaskalica*, Android aplikacija *e-Galerija* i verzija *e-Galerije* za Apple uređaje, verzija *Slovarice* za Apple uređaje i za Android uređaje, nova verzija *Komunikatora* i Android *Komunikator 2.0* i dvije nove iOS aplikacije. Programi su na hrvatskom jeziku i potpuno besplatni, a projekt je prepoznala i Evropska unija koja će za njega odvojiti više od pola miliona eura [3].

Kod nas je potrebno uspostaviti vezu između predškolskog, osnovnoškolskog, srednjoškolskog i visokoškolskog obrazovanja i to kroz razvoj novih programa i aplikacija za djecu sa smetnjama u razvoju, roditelje i nastavno osoblje.

Kroz projekat „Horizont 2020” potrebno je ujediniti snage i obezbijediti sredstva za razvoj novih aplikacija i softvera na našem jeziku, koji pomažu djeci sa smetnjama u razvoju ali i njihovim roditeljima. Prosto-

ra ovdje ima i za društveno odgovorne kompanije iz ICT sektora i sektora telekomunikacija.

4. PRIMJENA KOMPJUTERA I INTERNETA

Primjena kompjutera, a time i interneta, doprinosi nastavnom procesu i popularizaciji nastave, a time i ostvarivanju ciljeva i zadataka utvrđenih nastavnim programom.

Nastavnik može uraditi godišnje planove i pripreme u elektronskom formatu i na taj način učiniti ih trajnim i podesnim za novonastale potrebe, te na taj način sebi olakšati i skratiti vrijeme potrebno za izradu istih.

Za samo nekoliko godina internet je velikom brzinom ušao u naše domove i osvojio ih, a uskoro biće rijetka domaćinstva koja neće imati priključak na globalnu mrežu informacija, s obzirom na to da se pristup internetu počinje zakonski definisati kao jedno od osnovnih ljudskih prava.

U međuvremenu tu su internet klubovi, centri, zone slobodnog pristupa internetu putem WiFi tehnologije u kojima svakodnevno možemo vidjeti djecu, mlade i odrasle.

Internet može da nadomjesti nedostatke opremljenosti škola i školskih ili mjesnih biblioteka, ili da zamijeni biblioteke u potpunosti preko upotrebe elektronskih knjiga, enciklopedija, časopisa i drugih izdanja.

Upotreba interneta u nastavi svojevrsan je oblik problemske nastave, što nesumnjivo znači podizanje nastave sa nivoa memorisanja na nivo razmišljanja, a znači istovremeno povećanje učeničke kreativnosti, traganje i učenika i nastavnika za nečim novim, originalnim kako bi učenik bio subjekt u nastavnom procesu.

Rad na mreži omogućuje da lokaciju i vrijeme prihvatanja znanja određuje korisnik, istovremeno opsluživanje većeg broja korisnika i stvaranje sopstvene arhive informacija, odnosno programa.

I-mejl. Prednosti korišćenja i-mejla su jednostavnost pri korišćenju, komunikacija je privatna i omogućava dovoljno vremena za razmišljanje i odgovor.

Mejling-liste. Na ovaj način se obezbjeđuje jednostavnost u korišćenju, prilagođenost radu s grupom, omogućava organizacija u više manjih grupa, npr. po odjeljenjima ili razredima.

Onlajn forumi. Omogućavaju javne rasprave, gdje se šalju pitanja, odgovori, razmjenjuju mišljenja i moguće je otvoriti vlastitu diskusijsku grupu za određenu temu. Ovaj način komunikacije omogućava obučavanje

prepiskom, upotrebom fajlova za prenos nastavnog materijala i formiranje oglasnih tabli za komunikaciju sa nastavnikom.

Internet relay chat (IRC). Omogućava komunikaciju baziranu na tekstualnim porukama preko interneta i povezivanje učenika s približno jednakim znanjem, stvara mogućnost nadoknađivanja propuštenog sadržaja.

Videokonferencije. Direktna komunikacija tj. razmjena saznanja uživo, koja omogućava prevazilaženje udaljenosti i osjećaj da ste sa nekim na istom mjestu.

Veb-prezentacija. Omogućava objavljivanje sadržaja za učenje na veb-sajtu (internet-prezentaciji) obrazovne ustanove, a učenicima prikupljanje svih potrebnih informacija u vezi sa predmetom i ispitom. Školski portali postaju izvor informisanja jer učenik može da vidi cio nastavni plan i program, po danima i časovima, prati aktivnosti u školi u slučaju odsustva i ima uvid u ispitna pitanja prema kojima će spremati ispit.

Na veb-prezentaciji mogu se dati uputstva za izradu radova, a mogu se objaviti i rezultati ispita. Prednosti ovakvog metoda distribucije materijala za učenje su: brza distribucija, učenici preko interneta pristupaju ponudnom materijalu, servis mogu koristiti pojedinci ili grupe istovremeno.

Na sajtu se nude i mnogobrojni linkovi putem kojih se dolazi do dodatne literature, multimedijalnost sadržaja, jednostavnost obnavljanja sadržaja, mogućnost administriranja pristupa, interaktivnost sadržaja, a i lakši je kontakt između učenika i nastavnika.

U posljednje vrijeme pojavljuju se profili škola na društvenim mrežama, ali kao neadekvatna zamjena veb-prezentacijama [4].

Elektronski dnevnik (MEIS portal) (www.meisportal.edu.me) i portal za roditelje (www.ocjene.edu.me) zauzimaju posebno mjesto i postaće, kako se budu razvijali, baza za informisanje učenika i roditelja kao i praćenje kvaliteta rada obrazovnih ustanova [5].

Zahvaljujući navedenim mogućnostima, od ove godine u našoj školi se školski časopis „Naša riječ – Fjala jonë” pored štampanog objavljuje i u elektronskom formatu kako bi bio dostupan svim učenicima i široj javnosti, a takođe smo pokrenuli istu inicijativu i za prethodne brojeve časopisa.

Primjenu kompjutera i interneta treba shvatiti kao vid podrške obrazovnom procesu, koji inače zahtijeva direktnu komunikaciju, ljudski odnos između učenika i nastavnika koji ipak ništa ne može da zamijeni. Posebna kritika na upotrebu kompjutera dolazi od nastavnika maternjeg jezika jer prema njihovom mišljenju kompjuteri utiču negativno na pismenost djece – korišćenje skraćenica (npr. nzm = ne znam), ne upotrebljava-

ju se velika slova, koriste se tuđice (naročito iz engleskog jezika), ne čitaju se lektire itd.

Za uspjeh u nastavnom radu neophodni su i drugi uslovi. Posebno je važan ambijent u kojem živi i radi učenik, naročito u današnjem vremenu kad je primjetan pad motivacije kod samih učenika kod kojih postepeno preovlađuje pragmatizam u ostvarenju ciljeva. Zato je potrebno uložiti dodatni napor za motivaciju učenika, kako bi postizali što bolje rezultate.

Važan faktor je i kvalitet učeničkog kolektiva putem kojeg se kroz prava uputstva nastavnika prevazilaze nedostaci i time povećava pozitivan ambijent i sam odnos prema školi i obavezama koje se nalaze pred učenicima, što sve zavisi od obrazovanosti i metodičke osposobljenosti nastavnika.

5. ANKETA O KORIŠĆENJU KOMPJUTERA I INTERNETA U NAŠOJ ŠKOLI

Anketu o korišćenju kompjutera i interneta sproveli smo u Osnovnoj školi „Maršal Tito” u Ulcinju tokom 2014. godine. U školi ima više od 1.100 učenika i više od 80 nastavnika, a anketom je obuhvaćeno 600 učenika i 40 nastavnika razredne i predmetne nastave. Odgovori na anketna pitanja su predstavljeni rasponom ocjena od 1 do 5, a ocjene su imale sljedeće značenje: (1) najniži nivo, (2) osnovni nivo, (3) srednji nivo, (4) viši nivo i (5) najviši nivo.

Rezultati ankete su prikazani u Tabeli 1 i 2.

Analizom odgovora na prvo pitanje utvrđeno je da učenici više od nastavnika koriste kompjuter i da su spremniji za korišćenje savremenih tehničkih sredstava. Stariji nastavnici su skloniji tradicionalnom radu bez primjene savremenih sredstava za razliku od mlađih, koji u korišćenju savremenih sredstava vide prednost i veće mogućnosti.

Kod drugog pitanja proizilazi da bi učenici voljeli da se kompjuter više koristi u nastavi u odnosu na nastavnike, ali rezultat dobijen na pitanje „Da li smatraš da bi upotreba računara u nastavi pomogla da se lakše savlada gradivo?” ukazuje da i nastavnici počinju uviđati značaj savremenih sredstava za nastavu.

Odgovori na pitanje „Da li koristite internet i koliko vremena provodite na internetu?” pokazuju da su učenici znatno ispred nastavnika, posebno ako se uzme u obzir činjenica da dio nastavnika koristi internet samo po osnovu obaveza za MEIS portal.

Tabela 1. Rezultati ankete o korišćenju kompjutera i interneta u školi za učenike

PITANJA		SREDNJA OCJENA
1.	Da li koristite kompjuter?	4.00
2.	Da li bi volio/voljela da se kompjuter više koristi u nastavi?	4.50
3.	Da li koristite internet i koliko vremena provodite na internetu?	3.30
4.	Imate li svoj blog, Facebook ili Twiter profil i koliko ga koristite?	3.50
5.	Da li ste imali neki problem preko interneta?	2.33
6.	Da li ste edukovani za siguran internet?	2.00

Tabela 2. Rezultati ankete o korišćenju kompjutera i interneta u školi za nastavnike

PITANJA		SREDNJA OCJENA
1.	Da li koristite kompjuter?	3.37
2.	Da li bi volio/voljela da se kompjuter više koristi u nastavi?	4.00
3.	Da li smatraš da bi upotreba računara u nastavi pomogla da se lakše savlada gradivo?	3.82
4.	Da li koristite internet i koliko vremena provodite na internetu?	3.17
5.	Imate li svoj blog, Facebook ili Twiter profil i koliko ga koristite?	2.30
6.	Da li ste imali neki problem preko interneta?	1.45
7.	Da li ste edukovani za siguran internet?	2.77

Na pitanje „Imate li svoj blog, Facebook ili Twiter profil i koliko ga koristite?” rezultati ankete govore da su učenici opet ispred nastavnika u korišćenju društvenih mreža i da u njima vide značajan izvor informacija kako za razonodu tako i za učenje.

Sa sigurnošću se zato može reći da i nastavnici mogu da uče od učenika, a ne samo učenici od nastavnika.

Odgovori na pitanja „Da li ste imali neki problem preko interneta?” i „Da li ste edukovani za siguran internet?” otkrivaju nam nedovoljnu edukaciju učenika o opasnostima koje mogu doći putem interneta i da je određen broj učenika imao određene probleme kad su u pitanju društvene mreže. Može se zaključiti da je potrebno kontinuiranom edukacijom učenike upoznati sa opasnostima i mjerama zaštite na internetu, a takođe i nastavnike, iako su oni svjesniji opasnosti koje dolaze sa interneta.

6. UTICAJ KOMPJUTERA I INTERNETA NA ZDRAVLJE I SOCIJALIZACIJU

Kada je riječ o prednostima i nedostacima korištenja kompjuterskih igara i interneta, učenici kao razloge zbog kojih ih koriste uglavnom ističu njihove prednosti: zabava, korišćenje slobodnog vremena, mogućnost dolaženja do informacija (i sižeza lektira!) potrebnih za radove, referate i sl.

Srednjoškolci pored prednosti, ističu i nedostatke: umor, bol u glavi i kičmi, umor i titranje slika pred očima – ukoliko je riječ o prekomjernom gledanju u monitor, izolovanost od vršnjaka, problemi sa roditeljima, trošenje novca itd. Kao posebnu prednost istakli su brzu komunikaciju na daljinu sa ljudima iz svih djelova svijeta, „druženje” putem internet komunikacije i sl.

U posljednje vrijeme primjećuju se promjene kod učenika kada su u pitanju kompjuteri i internet, a ogledaju se u činjenici da ne žele da koriste klasične kompjutere jer ih smatraju prevaziđenim i da dominaciju preuzimaju tableti i telefoni nove generacije.

Na časovima informatike postaju manje zainteresovani, što je posljedica već stečenog znanja kroz lično iskustvo i saznanja od vršnjaka pa se dešava sve češće da su učenici ispred profesora, što dovodi do pada autoriteta samog nastavnika.

Internet može da pruži obilje informacija, da poboljša komunikaciju među ljudima na brži, jeftiniji i efikasniji način, da omogući protok znanja, iskustava i vještina, da na prijemljiv način, putem virtuelnih programa, dočara određena zdanja, destinacije, pojave i procese u 3 D formatu.

„Opčinjenost računarom, bilo da se radi o igricama ili surfovanju internetom, može zaista ugroziti socijalizaciju svih korisnika bez obzira na uzrast. Jer, ako se nastavi progresivno razvijanje ovog oblika komunikacije, ljudi će osjećati potrebu da više vremena provedu uz računar, nego u društvu prijatelja. Kod ljudi će se razviti navika da radije komuniciraju preko mesendžera ili skajpa (Skype) nego da se vide i porazgovaraju licem u lice. Nije li onda internet samo dodatno sredstvo za otuđivanje ljudi? A kada do toga dođe prestaju živi govor i bliski kontakti među ljudima, čime slabi emocionalnost, i to ona pozitivna, ljudi postaju prazni i gube volju za društvom i prisustvom drugih. A sa takvim ljudima lakše je manipulirati jer nisu u toku dešavanja o onom, „vanjskom” svijetu” [6].

Dakle, kako god razmišljali o internetu kao izvoru obilja informacija dostupnih svima, moramo imati na umu i kvalitet tih informacija i njio-

vu korist za pojednica i širu društvenu zajednicu. Jer pojedincu koji satima gleda u monitor i pretražuje veb-stranice ili komunicira sa nekim, zaista korist koju na taj način ostvari treba da bude dovedena u pitanje zbog njegovog fizičkog i mentalnog zdravlja, društvenosti, otuđenosti od realnog svijeta, podočnjaka i zračenja kojem je izložen. Kao i u svemu, i ovdje treba napraviti balans i od interneta uzeti samo ono što je najpotrebnije i najbolje za nas i učenike. Jedino na takav način nećemo upasti u zamku, da od korisnika računara postanemo ovisnici, da nam potreba za informacijama ne preraste u opčinjenost surfovanjem, svakodnevnom navikom bez koje ne možemo zamisliti nijedan dan. Govorimo o tome ne bez razloga, jer su mnogi već došli u stadij da im je draže sjediti za kompjuterom i „družiti se” sa tim uređajem, nego sa prijateljima, da im je lakše pronaći prijatelja na društvenim mrežama, a koga nikad ranije nije ni vidio pa se sa njim satima družiti i slati poruke, nego sa vršnjacima iz susjedstva.

Zato je potrebno svesti korišćenje interneta na jednostavnu potrebu za njim i provjeriti koliko se dnevno dijete zadržava ispred monitora. Pogrešno je mišljenje da su djeca, dok se igraju kompjuterskih igara, mirnija i da roditeljima tako dopuštaju da na miru obavljaju svoje obaveze ili se odmaraju. Umjesto toga, ako se već nema dovoljno vremena za druženje sa njima, bolje je uputiti ih na druženje sa vršnjacima.

Njihovu upotrebu za računarom treba svesti na pola sata ili maksimalno sat vremena dnevno. Rezultati tog ograničenja možda se neće primijetiti odmah, ali hoće kasnije kada dijete bude moralo verbalno da izrazi svoje mišljenje, znanje i sl., kada bude moralo da komunicira sa mnogo ljudi, da zna norme lijepog ponašanja, praktično sprovođenje svojih znanja i umijeća i kada na konkretne probleme bude trebalo da konkretno odgovori, jer tu mu upotreba računara neće baš mnogo pomoći.

„Psiholog Manfred Spitzer ima zabrinuto lice kada se načne tema „djeca i kompjuteri”. Ovaj profesor psihijatrije sa Univerziteta u Ulmu računare i konzole tipa *Playstation* naziva „mašinama za sprječavanje učenja”. On upozorava: generacija koja odrasta imaće masovne smetnje. Prekomjerno korištenje interneta može dovesti do stanja hipnotiziranosti u kojem korisnik ne može da odvoji realan svijet od onog koji ima posredstvom računara” [7].

Zbog toga što mladi previše vremena provode s digitalnim medijima ometeni su njihovi procesi razvoja i obrazovanja. Kao posledice mogu se javiti i smetnje u razvoju govora i loše ocjene, a za to odgovornost snose roditelji, ali i obrazovni sistem.

7. ZAŠTITA OD NASILJA NA INTERNETU

Kako god razmišljali o internetu kao izvoru informacija dostupnih svima, moramo imati na umu i kvalitet tih informacija i njihovu korist za pojednca i širu društvenu zajednicu jer postoji i druga strana medalje, a to je opasnost od nasilja na internetu. Tu spada i plasiranje lažnih informacija u svrhu ostvarivanja ideoloških, političkih i kolonizatorskih ili vojnih ciljeva. Informacije koje govore o krupnim događajima u svijetu (podmetanje bombi, atentati, podmetanje požara, izazivanje drugih nemira i sl.) ne moraju biti apriori tačne, posebno kada je riječ o preuzimanju odgovornosti za napade, prijetećim porukama i sl.

Znamo da se vrlo lako može aktivirati stranica na društvenim mrežama pod lažnim imenom na kojoj se mogu plasirati razne lažne ili uvjerljive informacije, fotografije i video-zapisi, koji mogu biti rezultat foto ili video montaže. Može se, takođe, vijest prosljediti na neograničen broj drugih stranica i i-mejl adresa i tako se proširiti velikom brzinom i na veliko područje pa se mnogi korisnici mogu dovesti u zabludu kao posljedicu određene propagande.

Sa tim problemom se posebno suočavaju djeca koja mnogo vremena provode za kompjuterom. Ali to nije jedini problem, mnoge igrice se zasnivaju na nasilju koje se iz digitalnog svijeta prenosi i u realan svijet pa se kao posljedica psihološkog zasićenja ne mogu razdvojiti ta dva svijeta.

Prikazivanje ubijenog čovjeka u igrici predstavljeno je kao uspjeh igrača, a u stvari se tako kod njega usađuju neke nove osobine: agresivnost, skolonost ka nasilju i ubijanju, ravnodušnost prema žrtvi, ali i potreba za dominacijom, uživljanje u svijet imaginarnog i bijeg od stvarnosti.

Govor mržnje na internetu postaje opasnost savremenog društva posebno za djecu – učenike koji su nedovoljno svjesni opasnosti koje mogu doći putem interneta. Mali broj učenika imao je loša iskustva na internetu, ali priznaju da nijesu dovoljno edukovani kako da se sačuvaju od tih opasnosti.

Svako u svom okruženju mora djelovati protiv netrpeljivosti i povrede privatnosti na internetu jer anonimnost pruža osjećaj da se mogu kršiti socijalne norme i proći nekažnjeno, pa je sve više takvih kaznenih djela i prekršaja u svijetu.

Najvažnije je preventivno djelovanje, kako se neprimjereni sadržaji ne bi ni pojavljivali na internetu jer se „teško mogu izbrisati duševni ožiljci koji mogu ostati za cijeli život”.

Edukacija najmlađih o zaštiti od nasilja na internetu je važan segment kome smo se posvetili kroz projekat „Osvoji internet, surfuj pametno” koji su realizovali Ministarstvo prosvjete, Ministarstvo za informacione tehnologije i telekomunikacije, institucija Ombudsman, agencija Fleka, Udruženje „Roditelji” i nosilac projekta kompanija Telenor.

Kroz „Surfuj pametno” inicijativu i posredstvom vršnjačke edukacije, osnovci u našoj školi su se upoznali sa izazovima digitalnog doba, ali i učili kako da odgovore na pravi način na te izazove. U završnoj fazi, 210 takmičara iz 70 škola stečena znanja pokazalo je 14. 06. 2014. godine na takmičenju „I Genius”.

LITERATURA

- [1] Važeći programi obaveznih, izbornih i fakultativnih predmeta, ZZŠ, Podgorica, 2013.
- [2] Sanja Stojanović, *Svet kompjutera*, 1984–2014.
- [3] Projekat ICT-AAC, Kompetencijska mreža zasnovana na informacijsko-komunikacijskim tehnologijama za inovativne usluge namijenjene osobama sa složenim komunikacijskim potrebama, Hrvatska.
- [4] Đorđe Dukić i Stevan Ljumović, *ECDL start*, Podgorica, 2013.
- [5] Odjeljenje za ICT, pri Ministarstvu prosvjete Crne Gore.
- [6] Prednosti i nedostaci korišćenja interneta, Novi horizonti, Sarajevo.
- [7] Prof. dr B. Radenković, *Koristite internet u obrazovnom procesu*, Kreativno vaspitanje, 2005.

Mahmut METANOVIĆ

APPLICATION OF COMPUTERS AND INTERNET IN THE SCHOOL CURRICULUM AND IN LEARNING

Summary

The presence of computers and the beginning of its application in the classroom marked a turning point in creating preconditions for raising the quality of teaching, in particular the implementation of reforms in terms of active learning where the student is at the center of attention and not the teacher.

The development of pedagogy, psychology, didactics, methodology and science itself imposes the need for change i. e. the enrichment of teaching methods in order to achieve the goals and objectives and satisfy the need of students and teachers, which is possible by using modern technological achievements.

By applying multimedia technology students experience teaching in an entirely new way, the student is at the center of attention, i. e. plays an active role, students attend lessons in a better way, learn the material more effectively and have an efficient self-assessment.

However, one should be cautious when it comes to the quality and quantity of learning, as the result of the domination of visual effects can create a false picture of the actual acquired knowledge and skills. This means that even though the student knows something visually or recognizes it, he is unable to apply or explain it orally.

Recently, the computer and the development of special programs and applications are of a great importance for students with special needs, especially when it comes to raising the quality of education, socialization and overall integration.

Internet can be considered as one of the sources of information available to everyone, but we have to think of the quality of information and its benefit for the individual and the wider social community as well.

Violence protection on the Internet and educating the youngest are two points that we all have to pay attention at.

Key words: computer, Internet, teaching, methods, learning, socialization, violence protection